

Neplatená práca v SR v porovnaní s vybranými krajinami svetového hospodárstva

Unpaid Work in Slovak Republic in Comparison with the other Countries of the World Economy

POVAŽANOVÁ Mariana, NEDELOVÁ Gabriela

Abstrakt

Stať je zameraná na skúmanie neplatennej práce na Slovensku na základe údajov z výsledkov primárneho výskumu uskutočneného v roku 2012. Stanovili sme hypotézy, vzťahujúce sa na neplatenú prácu na Slovensku, ktoré sme následne štatisticky overovali. Naším cieľom bolo zistiť, či sa neplatená práca na Slovensku výrazne odlišuje od neplatennej práce 26 krajín OECD a troch rozvíjajúcich sa krajín, o ktorých sme čerpali údaje zo štúdie OECD. Na základe testovania hypotéz môžeme skonštatovať, že napriek určitým špecifikám, má neplatená práca na Slovensku podobný charakter, ako v ostatných krajinách OECD a 3 rozvíjajúcich sa krajín.

Abstract

The article focuses on exploring the unpaid work in Slovakia based on data from primary research done in 2012. We have set eight hypotheses about the characteristics of unpaid work in Slovakia. Those hypotheses were tested by t-tests together with nonparametric correlations tests. Our aim was to explore whether unpaid work in Slovakia is very different from unpaid work in 26 OECD members together with 3 emerging economies. Based on the results of testing hypotheses we can conclude that despite some specifics, unpaid work has in Slovakia similar characteristics than in 26 OECD members together with 3 emerging economies.

Úvod

Každý človek počas dňa vykonáva množstvo rôznych činností. Niektoré z nich je možné považovať za prácu, iné nie. Za vykonávanie niektorých dostáva mzdu, za vykonávanie iných mzdu nedostáva. Stať sa sústreďuje predovšetkým na tú skupinu činností, ktoré je možné považovať za prácu, ale za ktoré jednotlivec nedostáva žiadnu finančnú odmenu vo forme mzdy. Pre takúto skupinu aktivít sa v odbornej literatúre používa pojem neplatená práca. Podrobnejšie vysvetlenie tohto pojmu z pohľadu konštrukcie národohospodárskych agregátov je založené na rozdelení všetkých činností človeka do dvoch hlavných skupín, kde prvú skupinu tvoria aktivity spadajúce do všeobecných produkčných hraníc. Činnosti v tejto skupine je možné považovať za prácu, alebo ich tiež možno označiť ako produktívne činnosti. Druhú skupinu činností je možné spoločne označiť pojmom neproduktívne činnosti, t.j. neplatená práca. Do produktívnych činností sa zaraďuje ekonomická produkcia (t.j. aktivity nachádzajúce sa v rámci produkčných hraníc systému národných účtov – ďalej SNA) a neekonomická produkcia (t. j. aktivity nachádzajúce sa vo všeobecných produkčných hraniciach, ale mimo produkčných hraníc SNA). Do neekonomickkej činnosti sa zahrnujú neplatené služby pre domácnosť a dobrovoľníctvo

a komunitné služby. Neproduktívne činnosti väčšinou zahŕňujú aktivity voľného času, osobnú starostlivosť a pod.

Pod pojmom neplatená práca budeme v nasledujúcom texte rozumieť všetky ľudské činnosti považované za prácu (t. j. produktívne činnosti), za ktoré jednotlivec nedostáva mzdu. V najširšom ponímaní môže táto skupina aktivít zahŕňať neekonomickú produkciu, ale aj časť ekonomickej produkcie¹. Nebudeme sa v texte sústreďovať na neproduktívne činnosti. Tieto je často problematické oddeliť. Na oddelenie činností voľného času od produktívnych činností navrhuje Miranda (2011) použiť tzv. kritérium tretej osoby, ktoré hovorí o tom, že ak by hypoteticky danú aktivitu mohla vykonávať tretia osoba a mohla by byť za ňu platená, hovoríme o produktívnej činnosti, teda o práci. S uvedeným kritériom sa stotožňujeme.

Ako veľmi častý zdroj údajov o množstve času, ktorý venovali ľudia vykonávaniu neplatennej práce slúžia výskumy štatistického zisťovania využitia času (ďalej TUS – z anglického Time Use Survey). V EÚ sa používa HETUS (z. angl. Harmonised European Time Use Survey)². Na Slovensku kompletný TUS podľa uvedenej metodiky neprebehol, prebehol iba pilotný prieskum. Napriek tomu je možné nájsť niekoľko údajov o neplatennej práci aj v Slovenskej republike v prácach: Bútorová (2008) a Mc Cloughan et. al. (2009). Avšak hlavným cieľom výskumu v zmienených prácach nebola iba neplatená práca.

Venovať pozornosť neplatennej práci je dôležité z mnohých dôvodov. Z makroekonomického hľadiska neplatená práca prispieva k zvyšovaniu produktu v ekonomike. Napríklad Stiglitz a kol. (2009) tvrdia, že mnoho služieb, ktoré domácnosti produkujú pre svoje potreby nie sú započítané v oficiálnom dôchodku a v produkcii spoločnosti, avšak predstavujú významný aspekt ekonomickej aktivity. V súčasnosti sa často zdôrazňuje blahobyt spoločnosti (well-being). Práve neplatená práca môže byť jeho dôležitým ukazovateľom (OECD, 2011). Ignorovanie hodnoty neplatennej práce môže viesť k mylnej predstave, že vzrástol blahobyt spoločnosti o viac, než v skutočnosti. Napríklad, ak v súčasnosti ľudia viac platia za jedlo, oblečenie a starostlivosť o členov rodiny, pretože už si to nevykonávajú svojpomocne doma v rámci neplatennej práce, ale platia za vykonanie týchto činností tretej osobe, môže sa zdať, že blahobyt vzrástol viac, ako je realita. Ignorovanie hodnoty neplatennej práce môže tiež skresľovať ukazovatele rozdelenia dôchodkov a v konečnom dôsledku aj ukazovatele chudoby. Napríklad, predpokladajme dve rodiny s dvomi rodičmi a dvomi deťmi, ktoré majú rovnaký celkový príjem. Ale v prvej rodine pracuje len jeden rodič a druhý rodič sa stará o deti, nakupuje a vykonáva všetky domáce práce, vrátane varenia, prania, upratovania a pod. V druhej rodine pracujú obidvaja rodičia, ale za väčšinu domácich prác (napr. za upratovanie, žehlenie), ako aj za služby starostlivosti o deti platia. Obidve domácnosti majú rovnaký príjem, ale prvá rodina má rozhodne vyšší disponibilný dôchodok.

Z vyššie uvedených dôvodov v štúdií: *Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World* (Varenie, starostlivosť a dobrovoľníctvo: neplatená práca vo svete)³, autorka Veerle Miranda venovala pozornosť neplatennej práci v 26 krajinách OECD a v troch rozvíjajúcich sa ekonomikách tým, že porovnávala výsledky zo zisťovania TUS. Slovensko nebolo v danej štúdií zahrnuté, pretože ako už bolo povedané, na Slovensku neprebehol kompletný výskum TUS. Z dôvodu, že na Slovensku neboli zhromaždené potrebné dáta týkajúce sa neplatennej práce Slovensko absentuje aj v iných medzinárodných štúdiách, ktoré sa sústreďujú na neplatenú prácu a porovnávajú rôzne krajiny.

¹ Podrobnejšie vysvetlenie definovania pojmov pozri napríklad v Antonopoulos (2009), ILO (2008), System of National Account (2008), Antonopoulos, Hirway (2010).

² Podrobnejšie pozri EC (2009)

³ Táto štúdia slúžila ako podkladový dokument pre špeciálnu kapitolu o neplatennej práci v štúdií OECD Society at a Glance (2011).

Primárny výskum v roku 2012

Absenciu podrobnejších dát vyjadrujúce množstvo času, ktorý ľudia venujú nielen neplatenj práci všeobecne, ale aj v členení na jej rôzne kategórie, spolu s vybranými demografickými charakteristikami respondentov, ako aj motívmi, ktoré ich vedú k jej vykonávaniu sa pokúsil odstrániť výskumný tím v projekte podporovanom Ministerstvom školstva SR VEGA 1/1141/11. Uskutočnil primárny výskum týkajúci sa neplatenj práce na Slovensku. Výskum bol realizovaný formou dotazníkov, v ktorých mali respondenti okrem iného vyjadriť, koľko času v priemere do týždňa venujú kategóriám činností, ktoré je možno považovať za neplatenú prácu. (Podobná metodika, t. j. vyjadrenie sa respondenta, koľko času v priemere do týždňa venuje vykonávaniu vybraných kategórií neplatenj práce je použitá v otázkach zameraných na neplatenú prácu v Druhom Európskom výskume kvality života.) Kategórie neplatenj práce, ktoré sme vo výskume používali znázorňuje tabuľka 1. Boli prevzaté z metodiky Eurostatu týkajúcej sa TUS. Dotazník bol odlišný od dotazníkov, ktoré sa používajú v TUS, pretože pri nej sa používa denník, do ktorého respondenti presne zapisujú, aké aktivity v daný skúmaný deň vykonávali, časový interval, koľko im daná aktivita trvala a v niektorých prípadoch aj to, či vykonávali aj nejakú inú (sekundárnu) aktivitu. Podrobnejšie informácie o výskume je možné nájsť v ďalších príspevkoch od ostatných členov riešiteľského kolektívu.

Tabuľka 1 Kategórie neplatenj práce

1	Príprava jedál
2	Domáce práce – upratovanie
3	Výroba a údržba textílií
4	Záhradkárstvo a starostlivosť o zvieratá
5	Výstavba (stavebníctvo) a rekonštrukcie
6	Nakupovanie a služby
7	Starostlivosť o deti
8	Starostlivosť o dospelých
9	Dobrovoľnícka práca

Prameň: European Communities. 2009

Pomocou primárneho výskumu sa riešiteľskému tímu podarilo získať údaje týkajúce sa nielen množstva času, ktorý respondenti venujú vykonávaniu neplatenj práce, ale aj ich vybraných socioekonomických charakteristik spolu s motívmi, ktoré ich vedú k vykonávaniu neplatenj práce, ako aj základné údaje súvisiace s ich plateným zamestnaním. V tejto stati sa sústreďujeme na analýzu vybraných výsledkov výskumu, kde sledujeme nielen celkové množstvo času venované neplatenj práci, ale aj množstvo času venované rôznym kategóriám neplatenj práce, ako aj rôznym skupinám respondentov a ich príspevku k celkovému objemu neplatenj práce. Sledujeme zároveň vzťah medzi množstvom času, ktorý respondenti venujú platenému zamestnaniu, a času venovanému neplatenj práci, a či sa v rodinách, v ktorých sú deti mladšie ako 15 rokov, viac času venuje neplatenj práci, alebo nie. Pre hlbšie pochopenie problematiky neplatenj práce považujeme za potrebné analyzovať výsledky osobitne nielen za Slovensko, ale aj porovnať Slovensko vo vybraných ukazovateľoch s ostatnými krajinami. Ako už bolo uvedené, pri štúdiách, v ktorých sa porovnávajú rôzne krajiny z hľadiska rozsahu neplatenj práce, rodového rozdelenia pri vykonávaní neplatenj práce, ako aj dôležitosti vybraných kategórií neplatenj práce, Slovensko z dôvodu nedostatku primárnych dát nebolo zahrnuté.

Z vyššie uvedeného dôvodu sa preto v ďalšej časti najskôr sústredíme na vybrané výsledky týkajúce sa neplatennej práce zo zahraničných štúdií. Vo väčšine prípadov čerpáme so štúdie OECD (2011), resp. z Miranda (2011). Je to preto, že sú v nej spracované aktuálne údaje a štúdia sa zameriava na krajiny OECD, kam patrí aj Slovensko. Sledujeme väčšinou priemerné hodnoty za všetky krajiny a na ich základe následne formulujeme hypotézy týkajúce sa neplatennej práce na Slovensku.

Vybrané výsledky zahraničných štúdií

Pri skúmaní množstva času venovaného neplatennej práci je praktické analyticky rozdeliť čas človeka do určitých kategórií činností. Citovaná štúdia rozdeľuje čas na nasledovné kategórie: neplatená práca, platená práca alebo štúdium, osobná starostlivosť, voľný čas, a iné aktivity. Neplatená práca zahŕňa aktivity, ku ktorým patria rutinné práce v domácnosti, ako napríklad varenie, pranie, žehlenie a pod., starostlivosť o deti a ostatných členov a nečlenov domácnosti, dobrovoľníctvo a nakupovanie. Platená práca a štúdium zahŕňa čas strávený v zamestnaní na plný, alebo čiastočný úväzok, prácu v rodinných podnikoch, alebo farmách, prestávky v zamestnaní čas strávený hľadaním zamestnania, ako aj čas venovaný vzdelávaniu a domácim úlohám. Osobná starostlivosť zahŕňa spanie, jedenie a pitie a ostatné domáce, zdravotné a osobné služby. Voľný čas zahrnuje venovanie sa koníckom, pozeranie televízie, používanie počítača, športové aktivity, návštevu kultúrnych podujatí, stretnutia s priateľmi a rodinou a pod. Ostatné činnosti zahŕňujú napr. náboženské aktivity a pod.

Z výsledkov štúdie vyplýva, že v 29 skúmaných krajinách ľudia trávia v priemere denne 3,4 hodiny vykonávaním neplatennej práce. V prepočte na týždeň to znamená 23,8 hodín. Avšak existuje veľká variabilita medzi krajinami. Najviac času venujú neplatennej práci Mexičania (4,2 hodiny denne), najmenej ľudia žijúci v Japonsku, Kórei a Číne (ich čas venovaný neplatennej práci bol 2,4 – 2,7 hodín denne). Keď sa spočíta čas strávený v platenom zamestnaní a čas venovaný neplatennej práci, ľudia približne tretinu svojho času pracujú, čiže sa venujú produktívnym činnostiam spadajúcim do všeobecných produkčných hraníc. Vo väčšine krajín čas strávený v platenom zamestnaní prevyšuje čas, ktorý strávia ľudia vykonávaním neplatennej práce. Ľudia priemerne denne trávia vykonávaním plateného zamestnania 4,6 hodiny, vykonávaním neplatennej práce 3,5 hodín. V prípade, že sa porovná celkový čas strávený vykonávaním platenej a neplatennej práce, je medzi nimi možné badať nepriamo úmerný vzťah. V krajinách, v ktorých obyvatelia v priemere viac času venujú platenej práci, často venujú menej času neplatennej práci.

Z pohľadu rodového zloženia vykonávania neplatennej práce v každej skúmanej krajine platí, že viac času venujú neplatennej práci ženy ako muži. Uvedené zistenie jednoznačne potvrdzujú aj mnohí ďalší autori, napríklad: Stiftung (2002), Antonopoulos, R. Hirway (2010). Aj z údajov o neplatennej práci na Slovensku, ktoré boli dostupné pred našim výskumom, Bútorová (2008), McCloughan (2011) vyplynulo presne to isté. Miranda (2011) špecifikuje, že celkovo ženy v priemere denne venujú neplatennej práci 4,7 hodín, čo je o 2,5 hodiny viac ako muži. Hoci ženy venujú v priemere viac času neplatennej práci ako muži, neplatí to pri všetkých činnostiach. Aktivity, ku ktorým patrí oprava a rekonštrukcie, zostávajú aj naďalej doménou mužov, kde je podiel práce žien menší. Naopak, ženy sa venujú predovšetkým typickým ženským prácam, ako je varenie, upratovanie a podobne. V tejto skupine výrazne prevyšuje podiel času, ktorý venujú daným činnostiam ženy, ako muži. Pri porovnaní množstva času, ktorý trávia ľudia vykonávaním plateného zamestnania je tiež možné vidieť rodové rozdiely, ale v prospech mužov. Muži trávia v platenom zamestnaní v priemere denne viac času, ako ženy.

V skúmaných krajinách OECD, ako aj troch rozvíjajúcich sa krajinách je možné badať zaujímavú závislosť: množstvo neplatennej práce u mužov sa zvyšuje spolu so

zvyšujúcou sa mierou zamestnanosti žien. To by mohlo naznačovať, že viac času, ktorý trávia ženy starostlivosťou o domácnosť a deti je kompenzovaný menším množstvom času, ktorý venujú platenému zamestnaniu (Miranda, 2011). Keď sa zamestnajú, tak časť neplatenej práce v domácnosti prevezmú muži. Práca na čiastočný úväzok je bežná v Austrálii, Nemecku, Japonsku, Holandsku a Spojenom kráľovstve, kde je viac ako 40 % žien zamestnaných na čiastočný úväzok. OECD (2007). V krajinách, v ktorých je málo príležitostí pracovať na čiastočný úväzok je prítomnosť detí v domácnosti považovaná za dôležitý faktor, ktorý ovplyvňuje množstvo času venovaného neplatenej práci (Lewis et. al., 2008).

Neplatená práca na Slovensku

V predchádzajúcej časti boli spomenuté vybrané údaje týkajúce sa neplatenej práce v iných krajinách. Táto časť sa zameriava na skúmanie neplatenej práce na Slovensku na základe údajov z primárneho výskumu z roku 2012. Najskôr sa zameriame na niekoľko základných charakteristík týkajúcich sa neplatenej práce, ktoré je možné vidieť pri spracovaní výsledkov výskumu. Na základe údajov z citovaných štúdií sme stanovili niekoľko hypotéz, týkajúcich sa neplatenej práce na Slovensku, ktoré následne overujeme pomocou štatistického programu IBM Statistics (SPSS verzia 19). Z tabuľky 2 je vidieť, že respondenti vykonávajú v priemere 29 hodín do týždňa neplatenej práce ako celku, čo je v prepočte 4,1 hodiny denne. V rozdelení na mužov a ženy (pri skúmaní celkového množstva neplatenej práce, teda aj tých činností, ktoré spadajú do produkčných hraníc SNA), ženy vykonávajú neplatenú prácu celkovo 32,9 hodín v priemere do týždňa (v prepočte na jeden deň pripadá 4,7 hodín). Muži venujú neplatenej práci v priemere týždenne 21,4 hodín (v prepočte 3,1 hodiny denne). Rodová medzera je v tomto prípade na úrovni 1,7 hodiny denne v prospech žien. Opýtaní muži trávia viac času v platenom zamestnaní, ako ženy. V priemere do týždňa je to pri mužoch 43,9 hodín, pri ženách 40 hodín, ako je to možné vidieť z tabuľky 8. Keď spočítame čas, ktorý respondenti v priemere do týždňa strávia vykonávaním všetkých produktívnych činností (t.j. platenej, ako aj neplatenej práce) zistíme, že u mužov je to celkovo 65,3 hodín a u žien je to 72,9 hodín do týždňa⁴. Po prepočítaní na jeden deň to znamená pri mužoch 9,3 hodín venovaných produktívnym činnostiam, u žien 10,4 hodín denne. Inými slovami, respondenti viac ako tretinu svojho života pracujú.

V poslednej časti tejto state overujeme hypotézy, týkajúce sa vybraných charakteristík neplatenej práce. Vo väčšine prípadov sme na overenie hypotéz používali t-testy. Z pohľadu produkčných hraníc SNA v H_1 zahrnujeme do neplatenej práce aj kategórie v rámci produkčných hraníc SNA. Je to z toho dôvodu, že tieto aktivity (napríklad opravy a rekonštrukcie sa sledujú aj v štúdiu Mirandy (2011), ktorej vybrané výsledky porovnávame s nami získanými údajmi. Hypotézy H_2 , H_4 , H_5 a H_6 sme pre úplnosť testovali aj pre objem neplatenej práce, ktorý spadá do všeobecných produkčných hraníc, ale sú v ňom vynechané aktivity spadajúce do produkčných hraníc SNA (v tomto prípade je táto skupina v tabuľke označená ako neplatená práca), ako aj pre objem práce, ktorý zahrnuje všetky aktivity neplatenej práce, teda aj tie, ktoré spadajú do produkčných hraníc SNA (pre túto skupinu aktivít je použité označenie práca_t).

H_1 : Predpokladáme, že ľudia na Slovensku venujú v priemere týždenne viac ako 20 hodín vykonávaniu neplatenej práce.

Výsledky testovania uvedenej hypotézy sú uvedené v tabuľke 2. Na hladine významnosti 0,05 hypotézu H_1 prijímame. Ľudia na Slovensku v priemere týždenne venujú viac ako 20 hodín vykonávaniu neplatenej práce. Pretože sme pri stanovení kategórií

⁴ Pri platenom zamestnaní sme nezaráтали čas strávený dochádzaním do zamestnania a na rozdiel od Mirandy (2011) sme tam tiež nezaráтали čas venovaný štúdiu a domácim úlohám.

neplatenj práce vychádzali z metodiky Eurostatu vzťahujúcej sa na TUS, porovnáme nami zistené výsledky s citovanou štúdiou (Miranda, 2011)⁵. Z porovnania vyplýva, že Slováci venujú viac času neplatenj práci, ako je priemer za skúmané krajiny.

Tabuľka 2 Test H₁

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Práca_t	3969	29,00	27,59	0,438

One-Sample Test						
	Test Value = 20					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Práca_t	20,549	3968	0,000	9,000	8,142	9,859

H₂: Predpokladáme, že vykonávaniu neplatenj práce v domácnosti venujú viac času ženy, ako muži. Výsledky testu hypotéz sú v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Test H₂

Group Statistics					
	Pohlavie	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Neplatená práca za týždeň	muž	1845	17,67	17,658	0,411
	žena	2123	32,85	29,805	0,647
Práca_t	muž	1845	21,41	20,226	0,471
	žena	2123	35,60	31,217	0,678

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Neplatená práca za týždeň	244,77	0,000	-19,152	3966	0,000	-15,182	0,793	-16,74	-13,63

⁵ Pochopiteľne nie je možné vyhnúť sa určitým odchýlkam, napríklad v dôsledku zarátavania času stráveného cestovaním do príslušnej kategórie neplatenj práce, resp. v dôsledku toho, že pri TUS výskume majú respondenti denník aktivít, pri našom výskume mali respondenti odhadnúť počet hodín v priemere do týždňa, ktorý venujú daným aktivitám a tie boli následne prepočítané na rovnakú jednotku. Pri všetkých medzinárodných porovnaníach, pri ktorých sa nepoužíva rovnaká metodika, existuje vždy určité riziko skreslenia údajov. Aj citovaná štúdia poukazuje na riziko vzniku nadhodnotenia, resp. podhodnotenia množstva času v rámci skúmaných krajín v dôsledku rozdielov v metodikách TUS.

	Equal variances not assumed			-19,808	3521,2	0,000	-15,182	0,766	-16,68	-13,68
Práca_t	Equal variances assumed	188,22	0,000	-16,716	3966	0,000	-14,193	0,849	-15,86	-12,53
	Equal variances not assumed			-17,202	3679,3	0,000	-14,193	0,825	-15,81	-12,58

Hypotézu prijímame, viac času na Slovensku venujú neplatenj práci ženy ako muži, a to bez ohľadu na to, či sa jedná len o prácu spadajúcu do všeobecných produkčných hraníc, alebo sa jedná o celkovú neplatenú prácu, ktorá pokrýva všetky kategórie, t. j. aj tie, ktoré spadajú do produkčných hraníc SNA. Môžeme preto skonštatovať, že rozdelenie množstva času venovaného neplatenj práci v závislosti od pohlavia má na Slovensku ten istý charakter, ako v ostatných krajinách.

Ako bolo uvedené pri množstve neplatenj práce v ostatných krajinách, hoci ženy celkovo vykonávajú viac neplatenj práce ako muži, neplatí to pre všetky kategórie neplatenj práce. Na základe tradičného rozdelenia prác v domácnosti na „mužské“ a „ženské“ práce by sa na Slovensku dalo predpokladať, že ak sa bude jednať o tradičné mužské práce, tieto budú vykonávať predovšetkým muži. Z uvedených kategórií neplatenj práce považujeme za tradičné mužské práce opravy a rekonštrukcie, a preto formulujeme hypotézu H₃: aktivity spadajúce do skupiny opravy a rekonštrukcie budú vykonávať predovšetkým muži. Výsledky testovania uvedenej hypotézy sú v tabuľke 4.

Tabuľka 4 Test H₃

Group Statistics

Pohlavie	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Stavebníctvo_a_rekonštrukcie muž	919	2,03	0,780	0,026
žena	530	1,61	0,748	0,033

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Stavebníctvo_a_rekonštrukcie	5,36	0,021	9,92	1447	0,000	0,416	0,042	0,333	0,498	
			10,02	1141,4	0,000	0,416	0,041	0,334	0,497	

Na základe výsledkov z tabuľky môžeme skonštatovať, že hypotézu prijímame. Aj na Slovensku, podobne ako v ostatných krajinách, tradičné mužské práce vykonávajú predovšetkým muži.

Do produktívnych činností zaraďujeme okrem neplatenj práce aj platené zamestnanie. Rodový pohľad na množstvo neplatenj práce ukázal, že hoci vo vybraných skupinách neplatenj práce dominujú muži, celkovo viac času vykonávaniu neplatenj práce venujú ženy, ako muži.

Zaujímá nás, aká je situácia pri platenom zamestnaní. Z vyššie citovanej štúdie vyplýva, že v skúmaných krajinách muži trávia v priemere viac času v platenom zamestnaní ako ženy. Z toho dôvodu testujeme hypotézu H_4 , že aj na Slovensku muži trávia v priemere viac času v platenom zamestnaní ako ženy. Výsledky testu hypotézy sú uvedené v tabuľke 5

Tabuľka 5 Test H_4

Group Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci muž	525	43,927	12,389	0,541
žena	482	40,001	13,497	0,615

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci	2,887	0,094	4,812	1005	0,000	3,926	0,816	2,325	5,527
Equal variances assumed									
Equal variances not assumed			4,795	976,56	0,000	3,926	,819	2,319	5,532

Z údajov v tabuľke je zrejmé, že hypotézu môžeme prijať a skonštatovať, že na Slovensku, podobne ako v ostatných krajinách, muži trávia v platenom zamestnaní viac času ako ženy.

Z testovania predchádzajúcich hypotéz vyplynulo, že ženy na Slovensku v priemere venujú viac času neplatenj práci, ako muži, ale muži na druhej strane trávia v priemere viac času v platenom zamestnaní ako ženy. Dalo by sa teda usúdiť, že množstvo času, ktoré trávia ľudia v platenom zamestnaní bude následne ovplyvňovať množstvo času, ktoré budú tráviť neplatenou prácou. Na získanie presnejšieho obrazu o tom, či množstvo času, ktoré trávia ľudia v platenom zamestnaní bude ovplyvňovať aj množstvo času, ktoré trávia vykonávaním neplatenj práce sme sformulovali hypotézu, ktorú sme osobitne testovali pre ženy, a pre mužov. H_5 : Počet hodín strávených v platenom zamestnaní ovplyvňuje počet hodín

strávených vykonávaním neplatenej práce. Výsledky pre mužov sú v tabuľke 6, výsledky pre ženy v tabuľke 7.

Tabuľka 6 Test H₅ – muži

Correlations

		Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci	Neplatená práca za týždeň	Práca_t
Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci	Pearson Correlation	1	0,021	0,042
	Sig. (2-tailed)		0,656	0,362
	N	466	466	466
Neplatená práca za týždeň	Pearson Correlation	0,021	1	0,958**
	Sig. (2-tailed)	0,656		0,000
	N	466	1148	1148
Práca_t	Pearson Correlation	0,042	0,958**	1
	Sig. (2-tailed)	0,362	0,000	
	N	466	1148	1148

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabuľka 7 Test H₅ – ženy

		Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci	Neplatená práca za týždeň	Práca_t
Hodiny_do_týždňa_v_platenej_práci	Pearson Correlation	1	-0,185**	-
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,180**
	N	402	402	402
Neplatená práca za týždeň	Pearson Correlation	-0,185**	1	0,988**
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,000
	N	402	954	954
Práca_t	Pearson Correlation	-0,180**	0,988**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	
	N	402	954	954

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Z hodnôt premenných je vidieť, že pri ženách existuje závislosť medzi množstvom času, ktorý venujú respondentí vykonávaniu platenej a neplatenej práce, aj keď ide len o slabú závislosť. Pri mužoch sa závislosť nepotvrdila.

Pri ďalšej hypotéze sme sa osobitne sústredili na ženy. Z vyššie citovaných štúdií vyplynulo, že ženy pracujúce na čiastočný úväzok (status aktivity 2) trávajú viac času vykonávaním neplatennej práce, ako ženy, ktoré sú zamestnané na plný úväzok (status aktivity 1). Pre overenie, či je to platné aj na Slovensku sme stanovili hypotézu. H_6 : Ak je žena zamestnaná na čiastočný úväzok, bude venovať viac času neplatennej práci, ako žena, ktorá na čiastočný úväzok nie je zamestnaná.

Tabuľka 8 Test H_6 - ženy

Status_aktivita	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Neplatená práca za 1 týždeň	954	33,617	24,514	0,794
2	74	39,404	34,420	4,001
Práca_t	954	36,177	25,994	0,842
1	74	41,587	34,558	4,017

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Neplatená práca za týždeň	8,572	0,003	-1,892	1026	0,059	-5,787	3,059	-11,789	0,215
			-1,419	78,848	0,160	-5,787	4,079	-13,907	2,333
Práca za týždeň	5,874	0,016	-1,680	1026	0,093	-5,410	3,221	-11,732	0,911
			-1,318	79,537	0,191	-5,410	4,104	-13,579	2,758

Uvedenú hypotézu neprijímame, a teda nemôžeme jednoznačne tvrdiť, že väčšie množstvo času, ktorý ženy trávajú v platenom zamestnaní je kompenzované menším množstvom času venovaného neplatennej práci, ako je to napríklad v Nemecku, Holandsku, alebo Spojenom kráľovstve. Jedným z možných vysvetlení daného stavu môže byť to, že počas obdobia centrálne plánovaného hospodárstva v Československu začali ženy viac participovať na trhu práce, než to bolo vo vtedajšej západnej Európe, pričom zároveň im zostali aj tradičné práce v domácnosti. Iným dôvodom môže byť to, že na Slovensku je v porovnaní so zmienenými krajinami výrazne nižšie percento žien, ktoré pracujú na čiastočný úväzok. Môže to byť aj z toho dôvodu, že celkovo príležitostí pracovať na čiastočný úväzok je v našej krajine relatívne málo.

V závere state sme stanovili hypotézu H_8 , že v domácnostiach, v ktorých sú deti do 15 rokov bude väčšie množstvo času venovaného neplatenej práci, než je to v domácnostiach, v ktorých nie sú deti mladšie ako 15 rokov. Výsledky testovania hypotéz sú v tabuľke 9.

Tabuľka 9 Test H_8

Group Statistics

Deti_do_14	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Neplatená práca za týždeň	956	39,965	36,573	1,183
Práca_t	3013	21,301	19,603	,357
áno	956	43,322	37,334	1,207
nie	3013	24,456	21,803	,397

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Neplatená práca za týždeň	Equal variances assumed	449,217	0,000	20,295	3967	0,000	18,664	0,920	16,861	20,467
	Equal variances not assumed			15,105	1134,0	0,000	18,664	1,236	16,240	21,088
Práca_t	Equal variances assumed	338,668	0,000	19,258	3967	0,000	18,866	0,980	16,945	20,786
	Equal variances not assumed			14,842	1168,5	0,000	18,866	1,271	16,372	21,360

Môžeme skonštatovať, že uvedenú hypotézu prijímame a že na Slovensku sa v domácnostiach, v ktorých sú deti do 15 rokov viac času venuje neplatenej práci, než je to v domácnostiach, v ktorých nie sú deti mladšie ako 15 rokov.

Záver

Na základe testovania stanovených hypotéz môžeme prijať závery, že na Slovensku ľudia v priemere do týždňa venujú neplatennej práci viac ako 20 hodín, že celkovo v priemere väčšie množstvo času venujú neplatennej práci ženy, ako muži. Osobitným kategóriám činností, ktoré môžeme označiť ako tradičné mužské práce sa viac venujú muži ako ženy. Na druhej strane, muži trávajú viac času v platenom zamestnaní, než ženy. Rodičovstvo spojené s prítomnosťou detí do 15 rokov v domácnosti znamená, že v takýchto typoch domácností sa viac času venuje neplatennej práci, ako v domácnostiach, v ktorých nie sú deti mladšie ako 15 rokov.

Môžeme skonštatovať, že napriek určitým špecifikám, ku ktorým patrí to, že množstvo času stráveného v platenom zamestnaní u žien neovplyvňuje množstvo času venovaného neplatennej práci, že to či je žena zamestnaná na čiastočný úväzok alebo nie neovplyvní množstvo času, ktorý venuje neplatennej práci, má neplatená práca na Slovensku podobný charakter, ako v ostatných krajinách OECD.

Použitá literatúra

1. ANTONOPULOS, R. 2009. The Unpaid Care Work – Paid Work Connection. Working Paper No. 86. International Labor Organizationa. ISBN: 978-9221218074. [online]:http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---integration/documents/publication/wcms_119142.pdf.
2. ANTONOPULOS, R. HIRWAY, I. 2010. Unpaid Work and the Economy. Palgrave Macmillan. ISBN 978-230-21730-0.
3. BÚTOROVÁ, Z. a kol. 2008. Ona a on na Slovensku. Inštitút pre verejné otázky, 2008. ISBN: 978 – 80 – 89345 – 10 – 6.
4. EUROPEAN COMMUNITIES. 2009. Harmonised European time use surveys. 2008 guidelines. ISBN 978-92-79-07853-8.
5. INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION 2008. Child Labour Statistics. 18th International Conference of Labour Statisticians. ISBN 978-92-2-121624-7 (web pdf). [online]:http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@stat/documents/meetingdocument/wcms_099577.pdf.
6. LEWIS, J., CAMPBELL, M. and HUERTA, C. (2008), “Patterns of Paid and Unpaid Work in Western Europe: Gender, Commodification, Preferences and the Implications for Policy”, Journal of European Social Policy, Vol.18, No. 21, pp.21-37.
7. McCLOUHAN, P, BATT, W. H, COSTINE, M and SCULLY, D. 2011. Second European Quality of Life Survey. Participation in volunteering and unpaid work. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2011. ISBN 978-92-897-1007-7.
8. WORLD, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No 116, OECD Publishing. OECD. 2007. Babies and Bosses. OECD, Paris.
9. OECD. 2011. Cooking and Caring, Building and Repairing around the World. Society at a Glance 2011. OECD Social Indicators:

<http://www.oecd.org/els/socialpoliciesanddata/societyataglance2011-oecd-social-indicators.htm>.

10. STIGLITZ, J. E, sEN, A. S, FITOUSSI, J. P. 2009. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.
Online: <http://media.ft.com/cms/f3b4c24a-a141-11de-a88d-00144feabdc0.pdf>

11. WOMEN IN WORLD 2010

http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/Worldswomen/WW_full%20report_color.pdf

Kontaktné údaje

Považanová Mariana, Ing., PhD.
Ekonomická fakulta
Univerzita Mateja Bela
Tajovského 10
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
mariana.povazanova@umb.sk

Nedelová Gabriela, RNDr., PhD.
Ekonomická fakulta
Univerzita Mateja Bela
Tajovského 10
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
gabriela.nedelova@umb.sk